

<https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series14.2022.28.03>
УДК: 378.091.3:378.22:78

Глазунова І. К.

Проблеми фахової підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва в сучасних умовах

Стаття висвітлює суперечності, що склались в мистецькій професійній освіті на магістерському рівні, визначає можливості їх розв'язання. Підкреслюється, що формування цілісних знань у майбутніх магістрів зумовлено інтегративним характером фахової підготовки та майбутньою професійною діяльністю вчителя. Тому, процес формування знань, умінь та навичок повинен обіймати науково-теоретичний і художньо-виконавський аспекти підготовки фахівців і базуватись на закономірностях розвитку системи мистецтв, логіці асоціативного мислення та психологічних механізмах цілісного чуттєво-емоційного сприйняття. З'ясована актуальність концепції оволодіння інструментальними методами навчання, суть якої полягає в інтегруванні різних завдань професійної підготовки магістранта з тим, щоб він завжди був готовий до удосконалення власних знань і вмінь. Підкреслюється важливість та необхідність інтеграції знань, розвитку поліхудожньої ерудованості, фахових компетентностей, акмеспрямованої стратегії всієї підготовки магістрантів. Звертається увага на провідну роль викладача у змістовому наповненні та організації навчального процесу.

Ключові слова: проблеми фахової підготовки, магістр музичного мистецтва, інтегративність знань, поліхудожня ерудованість, акмеспрямована стратегія.

Вступ. Сучасний етап розвитку вищої школи в Україні, введення нових освітніх стандартів, карантинні міри та запровадження воєнного стану в нашій державі стимулюють формування нових підходів і розробку принципово нових критеріїв якості навчання [7]. Сучасна мистецька освіта, проблеми фахової підготовки майбутніх учителів, удосконалення процесу навчання знаходяться в центрі уваги науковців і педагогів-практиків. Професійне навчання розглядається як набуття та вдосконалення професійних знань, умінь та навичок студентів, що забезпечує відповідний рівень їх професійної кваліфікації для подальшої професійної діяльності [5].

Важливість зазначеної теми обумовлена потребою у створенні цілісно-світоглядної моделі фахівця нової формації, з таким стилем мислення і таким рівнем загальнокультурної і професійної компетентності, які б відповідали рівню розвитку сучасного знання, слугували засобом творчого і самостійного розв'язання професійних проблем в різних галузях діяльності і містили педагогічний потенціал всебічного розвитку і саморозвитку особистості [2].

Актуалізація проблеми фахової підготовки, формування фахових компетентностей майбутніх педагогів вищого освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» на факультетах мистецтв педагогічних університетів мотивується необхідністю вирішення протиріч між провідними інноваційними пошуками у визначенні змісту і технології навчання у вищій школі й недостатнім їх усвідомленням та світоглядним, науковим і методичним забезпеченням.

Все це зумовило необхідність дослідження цілого комплексу питань, які стосуються підготовки педагогів магістерського рівня на мистецьких факультетах педагогічних університетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання удосконалення професійної освіти достатньо широко розглядаються в сучасній науковій літературі. Філософські аспекти педагогіки вищої школи розкрито у працях В. Андрущенко; проблеми удосконалення професійної підготовки фахівців у вищій школі

окреслюються у дослідженнях О.Антонової, Е.Зеєра, Й. Еветса; формуванню компетентності майбутніх фахівців присвячені роботи В.Бондар, М.Мульдер, І. Гудзик; Г.Падалка, О.Рудницька, Х.Якобс, Х. Вільям акцентують увагу на творчих засадах професійної підготовки фахівців мистецького профілю [1; 2; 17; 3; 19; 4; 9; 10; 18]. Вітчизняна вища школа має значні здобутки в галузі підготовки майбутніх учителів до діяльності у сфері музичного мистецтва: А.Козир, Н.Мозгальова, О. Олексюк, В.Орлов, Г.Побережна, О. Ростовський, Т. Танько, В. Шульгіна, О.Щолоковата ін. [6; 14; 15].

Останніми роками з'являються дослідження, присвячені тим чи іншим проблемам професійної підготовки майбутніх магістрів музичного мистецтва. Так, О.Єременко розглядає основні аспекти підготовки магістрантів в педагогічних університетах; Р.Цокур – формування професійного потенціалу в процесі підготовки у вищих навчальних закладах; К.Сергеєва аналізує формування здатності до професійної самореалізації майбутніх магістрів музично-педагогічної освіти в інструментальному класі [16].

Шляхи удосконалення освітньо-професійних програм в магістратурі висвітлено в роботах В. Сидоренко, М.Комісарова. В. Радкевич визначає особливості ступеневої професійно-художньої освіти та напрямки її розвитку; Г.Падалка вивчає проблеми підготовки магістерських робіт [11; 9].

Але аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми, вивчення практичного досвіду організації навчального процесу в магістратурі факультетів мистецтв педагогічних університетів дозволяє зробити висновок, що у численних і вагомих за теоретичними і прикладними результатами надбаннях педагогічної науки залишаються поза увагою проблеми аналізу теорії і практики, з'ясування суперечностей, що склались в мистецькій професійній освіті на магістерському рівні, визначення можливостей їх розв'язання

Мета статті – проаналізувати тенденції розвитку мистецької освіти на магістерському рівні, намітити шляхи подолання суперечностей на цьому шляху.

Виклад основного матеріалу. Особливістю підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є впровадження в процес їх підготовки ідей універсалізму (універсалізм – методологічна позиція, що передбачає наявність вселюдських феноменів) та інтеграції (взаємодії, синтезу різноманітних педагогічних явищ). Зростає значення інтеграції знань на базі цілісного підходу до навчання, сутність якого полягає в розкритті реально існуючих міжпрофільних зв'язків відповідно до особливостей людської свідомості, а також закономірностей мисленнєвої діяльності в процесі пізнання [12].

У художньо-педагогічній освіті формування цілісних знань зумовлено інтегративним характером фахової підготовки та майбутньою професійною діяльністю вчителя. Тому, процес формування цілісних знань, умінь та навичок повинен обіймати науково-теоретичний і художньо-виконавський аспекти підготовки фахівців і базуватись на закономірностях розвитку системи мистецтв, логіці асоціативного мислення та психологічних механізмах цілісного чуттєво-емоційного сприйняття [9].

Сьогодні актуальності набуває концепція оволодіння інструментальними методами навчання. Суть якої полягає в інтегруванні різних завдань професійної підготовки фахівця з тим, щоб він завжди був готовий до удосконалення власних знань і вмінь. Системність тут виявляється у вмінні визначити значення кожного прояву мистецтва (хорового, вокального, оркестрового тощо) в контексті

інтерпретації музичного твору шляхом об'єднання елементів фахових знань на основі розкриття ключових ідей, теорій, законів мистецтва, проблем художньо-виконавської діяльності. В цьому проявляється поліфункціональність професії вчителя музично-педагогічного профілю.

Зміст освіти магістрантів визначається нормативною і вибірковою частинами програми, яка розробляється з кожної спеціальності відповідно до Переліку спеціальностей, визначеного для освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр». Нормативна частина програми становить не менше 40 і не більше 60% загального обсягу навчального часу, передбаченого на підготовку майбутнього магістра. Вибіркова частина програми визначається вищим навчальним закладом з урахуванням потреб замовника фахівців, наукових і творчих інтересів магістранта, його можливостями щодо оволодіння розділами суміжних освітніх програм, наукового потенціалу навчального закладу.

Навчальні заклади мистецько-педагогічної освіти, завдяки розгалуженості, багатопрофільності фахового навчання, містять великі резерви для активізації спеціалізовано-профільних та інтегрованих процесів у систему магістерської підготовки.

Освітньо-професійними програмами передбачено навчальні дисципліни, які спрямовані на формування загальних і спеціальних (фахових) компетентностей майбутніх магістрів музичного мистецтва та дисципліни вільного вибору, що забезпечують реалізацію персоніфікованої траєкторії музично-професійного розвитку студентів.

Аналіз наукового доробку дає підстави стверджувати, що формування професійної компетентності магістрантів відбувається на основі збалансованого розвитку напрямів професійної підготовки, взаємозв'язку музично-теоретичної і наукової інформованості та музично-виконавських і дослідницько-пошукових умінь, гнучкості та варіативності методичного забезпечення.

Одним із компонентів всебічно розвиненої, творчої особистості, якою повинні стати майбутні магістри музичного мистецтва, постає її поліхудожня ерудованість. Головне завдання поліхудожньої освіти – розвиток емоційно-чуттєвої сфери вихованців та удосконалення наданих їм природою вмінь чути, бачити, відчувати, рухатися, спілкуватись. За визначенням Л. Масол, поліхудожнє виховання: «Це особистісно зорієнтоване планомірне долучення суб'єктів навчання до різних видів мистецтва у їх взаємодії, результатом якого є формування комплексу естетичних властивостей особистості, поліхудожньої свідомості та здатності до поліхудожньої діяльності, що забезпечують готовність до художньо-творчої самореалізації і художньо-естетичного самовдосконалення» [8, с.87].

Т. Рейзенкіндполіхудожній розвиток передбачає через засвоєння одного виду мистецтва шляхом долучення різних видів мистецтв, різних видів художнього мислення з опорою на художній образ, художньо-образну мову, художні засоби виявлення, у тому числі ритм, музичність (мелодіку), структуру (конструкцію, композицію) що є обов'язковою умовою розвитку творчого потенціалу особистості [12]. Отже, поліхудожня освіта – це навчання й виховання особистості у процесі комплексного впливу на неї предметами гуманітарно-художнього циклу; це нові умови організації всього процесу навчання. На нашу думку, важливим компонентом у професійній підготовці магістрантів виступає вміння аналізувати специфіку взаємозв'язку між різнохарактерними художніми знаннями декількох видів мистецтв і формування загально-мистецького погляду на розуміння різних художніх явищ.

Як зазначає А. Козир, основна мета професійної підготовки майбутніх вчителів магістерського кваліфікаційного рівня полягає в оволодінні ними акмеспрямованими стратегіями творчої самореалізації у процесі досягнення вершин професіоналізму [6].

Таким чином, досягнення акмевершини в процесі формування професійної компетентності магістрантів є основним завданням всього навчального процесу в магістратурі факультетів мистецтв педагогічних університетів. Але, суперечності розвитку мистецької освіти на сучасному етапі, на нашу думку, полягають у взаємодії між пізнавальною, оцінною та творчою діяльністю магістрантів, а це, на наш погляд, змістовий орієнтир всього навчання мистецтва. Як зазначає В. Радкевич: «...удосконалення магістерської підготовки має забезпечувати якісний добір майбутніх фахівців, істотно зменшити дублювання навчального матеріалу, розвантажити від надмірної описової документації, допомогти студентам раціонально використовувати час для саморозвитку» [11, с.49]. Ми повністю поділяємо думку науковця.

До проблем фахової підготовки магістрантів факультетів мистецтв педагогічних університетів також відноситься й недостатня увага до національних основ магістерської підготовки. Існуюча практика підготовки магістрантів не відповідає сучасним вимогам щодо її культурологічного забезпечення, узгодження пріоритетів світових стандартів із національними чинниками.

В умовах воєнного стану в нашій країні ми інакше стали розуміти значення етнокультурної складової процесу навчання. Вона стає найважливішою в професійній підготовці студентів. Художнім образам притаманна властивість концентрувати в собі риси національного характеру, національного світогляду, національні особливості ставлення до подій і явищ повсякденного життя. Тому національне мистецтво сприймається студентами на будь-якій стадії мистецького розвитку як художньо ближче, ніж інші твори світової культури. Отож, важливою складовою професійної освіти вважаємо підготовку студентів до ефективної діяльності в етнокультурному (полікультурному) виховному середовищі через формування етнокультурної компетентності наших вихованців [9].

До суперечностей підготовки майбутніх магістрів відносяться і теоретичні та практичні засади орієнтації магістрантів на викладацьку діяльність (викладач вокалу, викладач спец. інструменту, викладач диригентсько-хорових дисциплін тощо) та на науково-дослідницьку діяльність (скорочено години на підготовку магістерської роботи), страдає результативність наукових висновків. Підвищення вимог до магістерських досліджень співіснує із невідпрацьованістю критеріїв їх якості. Необхідно надавати аргументовану оцінку таких вад магістерських робіт, як відсутність новизни, звертання до дослідження проблем, що вже достатньо опрацьовані, слабкість теоретичного обґрунтування висновків тощо. На основі науково-дослідної рефлексії важливо усвідомити, визначити науково-перспективні потреби розвитку педагогіки мистецтва.

Згідно навчального плану підготовки магістра галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, термін навчання 1 рік 10 місяців та галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 середня освіта (Музичне мистецтво), термін навчання 1 рік 10 місяців (НПУ імені М.П. Драгоманова, факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського, 2022р.) розглянуто питання впровадження спеціалізованих профільних підходів до музично-фахової підготовки магістрантів, а саме: у вибірковій частині дисциплін за вибором студентів представлено 11 дисциплін, які поглиблюють підготовку до подальшої професійної

діяльності майбутнього фахівця (хорові студії, оркестрові студії, вокально-хорові ансамблі, інструментальні ансамблі, сучасні технології викладання музичних дисциплін, акмеологія мистецької освіти, психологія музичного виконавства тощо), але все ще недостатньо відпрацьована методика індивідуальної діагностики рівнів музичної підготовки магістрантів.

У зв'язку з реформою мистецького навчання в загальноосвітніх школах передбачено впровадження комплексних уроків, які поєднують різні види мистецтва – музику, малювання, елементи театрального мистецтва та хореографії. Такі уроки має проводити вчитель, який має поліхудожню освіту. Проте в системі вищої освіти функціонують виключно профільні факультети – музичні, хореографічні, художньо-графічні. Тому при підготовці магістрантів ми звертаємо увагу на формування поліхудожньої компетентності майбутнього магістра музичного мистецтва, хоча таке рішення не вирішує всієї проблеми.

В умовах воєнної агресії Росії все більший розвиток одержують нові освітні технології, засновані на ефективному використанні в навчальному процесі ЗВО сучасних засобів і методів передачі знань. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення якості навчального процесу. Змінюється сама суть освіти. Велика роль надається методам активного пізнання та самоосвіти навчання [7].

Одна з головних проблем запровадження інноваційного навчання, в тому числі й на магістерському рівні – вибір оптимального співвідношення найкращих традицій існуючої освітньої системи, сучасних педагогічних інновацій та інструментарію інформаційно-комунікативних технологій. Один із напрямів, шляхів – шукати можливості співіснування різних форм підготовки магістрантів до професійної діяльності. Означені форми мають торкатись і організаційних питань, і питань змісту навчання. Як свідчить практика і ряд досліджень, тенденція навчання чітко розвивається в напрямку змішаного навчання, як процесу, що створює комфортне освітнє інформаційне середовище, системи комунікацій, що надають всю необхідну навчальну інформацію.

Висновки. Серед провідних чинників подолання суперечностей, що склались в мистецькій освіті, назвемо наступні: реалізація інтенсивних шляхів удосконалення навчального процесу, розширення індивідуалізовано-творчих форм підготовки магістрантів, гармонійно-раціональне узгодження навчальної і практичної діяльності майбутніх учителів. Подолання окреслених проблем тісно пов'язано з підвищенням кваліфікації викладачів вищої школи, розвитком їх професійної компетентності, готовності до модернізації цих нововведень у практику навчання студентів.

Література:

1. Андрущенко В.П. (2008). Філософічність освіти: теорія, методологія, практика. Вища освіта України. Вип. 4. К.: Промінь. С.10-18.
2. Антонова О.Є. (2007). Теоретичні та методичні засади навчання педагогічно обдарованих студентів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 471с.
3. Бондар В.І. (2012). Теорія і практика стандартизації змісту професійної підготовки вчителя на засадах компетентнісного підходу. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. Вип.20. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова. С. 3-8.
4. Гудзик І.Ф. (2007). Компетентнісно-орієнтовне навчання. Чернівці: Букрек. 496с.
5. Державна національна програма Освіта (2004). К.: Райдуга. 62с.
6. Козир А.В. (2008). Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: монографія. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. 380с.

7. Лист МОН України №1/3378-22(2022). Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану. К.: Освіта України. 19с.
8. Масол Л. М. (2015). Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання: метод. посібник. Харків: Вид-во Основа. 178 с.
9. Падалка Г.М. (2008). Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України. 274с.
10. Рудницька О.П. (2002). Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посібник. К.: Вид-во Інтерпроф. 270 с.
11. Радкевич В.О. (2001). Ступенева професійно-художня освіта в Україні як педагогічна система. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. Вип.3. К.: Райдуга. С.121-130
12. Рейзенкінд Т.(1999). Взаємодія мистецтв як фактор підготовки педагогів до художньо-просвітницької діяльності. Рідна школа. Вип.2. С. 48–49.
13. Словник термінології з педагогічної майстерності (1995). Полтава: ПДП. 69с.
14. Танько Т.П. (2008). Музично-педагогічна освіта в Україні. Харків: Основа. 192с.
15. Щолокова О.П. (1996). Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутніх учителів. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 172с.
16. Єременко О.В. (2012). Основи магістерської підготовки: Теорія і практика реалізації в системі музично-педагогічної освіти: навч.-метод. посібник. Суми: Вид-во Мрія-1. 292с.
17. Evetts J. (2014).The Concept of Professionalism : Professional Work, ProfessionalPractice and Learning. International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning, P. 29-56.
18. Jacobs H. (2005). Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. Alehandria. Association for Supervision and Curriculum Development.
19. Mulder M. (2014).Conceptions of Professional Competence. International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning. P. 107-137.

Про автора:

Глазунова Ірина Кимівна, кандидат пед. наук, доцент. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова (Київ, Україна). <https://orcid.org/0000-0002-3852-7057>

Hlazunova I. K.

Problems of professional training of future masters of music in modern conditions

The article highlights the contradictions that were developed in artistic professional education at the master's level, determines the possibilities of their solution. It is emphasized that the formation of holistic knowledge in future masters due to the integrative nature professional training and the future professional activity of the teacher. Therefore, the process of formation knowledge, abilities and skills should embrace scientific and theoretical and artistic and performing aspects training of specialists and based on regularities of the development of the art system, the logic of associative thinking and psychological mechanisms of the whole and psychological mechanisms of the whole. Relevance clarified concepts of mastery instrumental learning methods, the essence of which is in the integration of various tasks professional training of a master's student so that he was always ready to improvement of own knowledge and skills. The importance and necessity is emphasized integration of knowledge, development of polyartistic erudition, professional competences, a targeted strategy of the entire training of master's students. Attention is drawn to the leading teacher's role in content in content and organization of the educational process. Among the leading factors of overcoming the contradictions that have arisen in art education, in our opinion, it is important to consider the following: the implementation of intensive ways of improving the educational process; the expansion of individualized and creative forms of training of master's students; the harmonious and rational coordination of educational and practical activities of future teachers. Overcoming the outlined problems is closely related to improving the qualifications of teachers.

Keywords: problems of professional training, master of musical art, knowledge integration, polyartistic erudition, targeted strategy.

References:

1. Andrushchenko V.P. (2008). Philosophy of education: theory, methodology, practice. Higher education of Ukraine. Vol. 4. Kyiv. P.10-18.

2. Antonova O.E. (2007). Theoretical and methodical principles of teaching pedagogically gifted students. Zhytomyr: Department of the State University named after I. Franko. 471 p.
3. Bondar V.I. (2012). Theory and practice standardization of the content of professional teacher training on the basics competence approach. Scientific journal of the NPU named after M.P. Dragomanov. Series 17. Theory and practice education and training. Issue 20. Kyiv : NPU named after M.P. Dragomanov. P. 3-8.
4. Gudzik I.F. (2007). Competency-based training. Chernivtsi: Bukrek. 496 p.
5. State National Education Program (2004). Kyiv. 62 p.
6. Kozyr A.V. (2008). Professional skill music teachers: theory and the practice of formation in the system multi-level education: monograph. Kyiv : NPU named after M.P. Dragomanov. 380 p.
7. Letter of the Ministry of Education and Culture of Ukraine №1/3378-22 (2022). On the practice of applying labor legislation in the field of education and science during the operation of the legal martial law regime. Kyiv. 19p.
8. Masol L. M. (2015). Art and pedagogical technologies in the main school: the unity of education and upbringing: method. manual. Kharkiv. 178 p.
9. Padalka H.M. (2008). Art pedagogy (Teaching theory and methodology artistic disciplines). Kyiv. 274 p.
10. Rudnytska O.P. (2002). Pedagogy: general and artistic: education. manual. Kyiv. 270 p.
11. Radkevich V.O. (2001). Bachelor of professional art education in Ukraine as a pedagogical system. Continuous professional education: theory and practice. Issue 3. Kyiv. P.121-130.
12. Reisenkind T. (1999). Interaction of arts as a preparation factor teachers to artistic and educational activities. Native school. Issue 2. P. 48–49.
13. Dictionary of terminology for pedagogical skills (1995). Poltava: PDPI. 69 p.
14. Tanko T.P. (2008). Musical and pedagogical Education in Ukraine. Kharkiv: Osnova. 192 p.
15. Shcholokova O. P. (1996). Basics of professional artistic and aesthetic training future teachers. Kyiv : NPU named after M.P. Dragomanov. 172 p.
16. Yeremenko O.V. (2012). Basics of master's training: Theory and practice implementation in the music-pedagogical system educational. Method manual. Sumy: Mriya-1. 292 p.
17. Evetts J. (2014). The Concept of Professionalism: Professional Work, Professional Practice and Learning. International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning, P. 29-56.
18. Jacobs H. (2005). Interdisciplinary Curriculum: Design and Implementation. Alehandria. Association for Supervision and Curriculum Development.
19. Mulder M. (2014). Conceptions of Professional Competence. International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning. P. 107-137.